
Присуство традиционалне музике у Србији данас у измењеном радном и празничном свакодневљу

(ур. Јелена Јовановић и Драган Жунић)

Огранак САНУ у Нишу, 2020, 99 стр.

У тематском зборнику *Присуство традиционалне музике у Србији данас у измењеном радном и празничном свакодневљу*, шест радова еминентних научних имена из Србије, указало је на значај традиционалне музике, на њено присуство данас и трансформације које је доживела, као и на начине на које се данас представља. Почетна замисао уредника публикације била је давање одговора на питање места и улоге музике у савременом животу Србије, који су се могли једино и понудити са различитих тачки гледишта, из различитих дисциплина, јер музика не представља само звучни феномен, већ је и витално важан део сваке културе као синкретичне целине. Овај први по реду зборник, јер постоје жеље да се рад на овој теми настави, уредили су дописни члан САНУ Јелена Јовановић и проф. др Драган Жунић, а објављен је у издању Српске академије наука и уметности, тј. Огранка САНУ у Нишу.

Традиционална музика у српском народу неизоставни је део обичајних пракси и сегмент одређених обреда; она има магијска и комуникациона својства (комуникација са вишим силама и, наравно, између чланова људског друштва); она је део свакодневице, али и посебних тренутака у човековом животу, те је, и на тај начин, свих ових векова опстајала, укључена у све моменте од виталног значаја за живот и опстанак саме заједнице.

Традиционална музика некада и данас, тј. питања и дилеме који су се за њу везивали и који се за њу везују на територији Србије јесу инспирација научницима који су резултат проучавања проблема присуства традиционалне музике данас, из угла својих струка, уоб-

личили у научне радове и представили их читаоцима у тематском зборнику *Присусиство традиционалне музике у Србији данас у измењеном радном и иразничном свакодневљу*, као резултату истраживања на пројекту *Музичко наслеђе југоисточне Србије, савремено стваралаштво и образовање укуса*. Зборник је посвећен осветљавању ове теме из аспекта неколико хуманистичких дисциплина – социологије уметности, естетике, етномузикологије, етнологије, антропологије, музикологије. Оно што повезује већину ових радова, осим *традиционалне музике* као кључне синтагме, јесу промишљања, теоријска, научна, а често и лична, која се тичу могућности начина опстанка традиционалне музике данас, њених трансформација и добрих и лоших страна свих досадашњих промена које су је задесиле, посебно током последњих осам деценија. Како се истиче у Речи уредника, основни циљ свих аутора, али и других који су радили на поменутом пројекту и, уопште, „мисије Огранка САНУ у Нишу“ јесте да се „уз промовисање универзалних вредности науке и уметности и у овом делу наше земље, брине и о очувању и представљању националне и локалне културне баштине, на којој почива и гради се наш идентитет“.

Дакле, аутори се у овом зборнику баве различитим темама које се тичу традиционалне музике, са акцентом на данашњици, а које се крећу од општих проблема трансформације и данашњег облика традиције и традиционалне музике, као у раду „Чему традиционална музика данас?“ Драгана Жунића, преко проблема са којима се сусреће етномузикологија данас и сегмент традиционалне музике – сеоско певање: „Традиционално сеоско певање у Србији данас: принципи, носиоци, мотивација“ Јелене Јовановић, па до проблема које су донеле промене са којима се сусретала српска традиција током последње три деценије, њеног преплитања са духовном, црквеном традицијом и њихове спреге у заједничкој борби поновног стварања и јачања српског идентитета: „Псеудоморфозе српске традиције: почетак миленијума и последњи дани“ Александре Павићевић и „Дијалог византијске црквене и традиционалне народне музике: друштво 'Мојсије Петровић' из Београда“ Гордане Благојевић. Још конкретније представљене промене до којих је данас дошло у презентовању сегмената традиције, међу којима је и музика, ишчитавају се у радовима који се тичу промоције традиције у локалној заједници, у Нишу, посредством ромске музике и фестивала фолклора: „Ромска музика у данашњем Нишу: од чочека до хип хопа и world music жанра“ Данијеле Здравих Михайловић, као и „Међународни студентски фестивал фолклора Ниш: између очувања и мо-

дификовања традиције у контексту специфичности локалне урбане културе“ Соње Цветковић.

Први рад у овом тематском зборнику, чији је аутор један од уредника, Д. Жунић, социолог, естетичар, који је посвећен питањима места уметности у култури – „Чему традиционална музика данас?“, отвара разматрање основне теме – потребе и форме традиционалне музике данас, посматрајући ову тему кроз четири велике мисли о самој музици, а затим дефинишући основне појмове (традиција, „фолклоризам“, традиционална музика) неопходне за даља промишљања о традиционалној музици данас. На постављено питање из наслова рада настоје да одговоре и други аутори, посматрајући ову тему из угла својих струка, те се овакав приступ може посматрати и као суштинска идеја у конципирању зборника. У свом раду, аутор даље критички и делом филозофски посматра и предлаже четири начина на која би традиционална музика данас могла да опстане, као музика одиста удаљена од нових генерација и њиховог начина живота, али значајна за продуховљење свих генерација које обитавају на нашим просторима.

На овај текст се надовезује рад или, како сама ауторка каже, есеј другог уредника зборника Ј. Јовановић – „Традиционално сеоско певање у Србији данас: принципи, носиоци, мотивација“. Овај рад даје теоријске и методолошке поставке, закључке и промишљања о принципима, носиоцима и мотивацији традиционалног сеоског певања данас. Акцент у раду стављен је на тумачење улоге и значаја етномузикологије и етномузиколога данас, на етички аспект бављења етномузикологијом, те затим на анализу певачке праксе и њене „снаге“, пре свега духовне, произашле из обичајно-обредне праксе. Такође, ауторка говори и о оним старим извођачима који се прилагођавају новим тенденцијама и о младима који покушавају да се овима одупру и буду чувари традиционалне музике у њеној оригиналној форми и носиоци „националног и етничког културног наслеђа“, колективног идентитета.

О периоду ревитализације српске духовне културе, па и саме традиције, а са њом и традиционалне музике, о проблемима са којима се „српска духовност“, у најширем смислу, сусретала и о њеном неодолевању масовној култури говори А. Павићевић у раду „Псеудоморфозе српске традиције: почетак миленијума и последњи дани“. Ауторка на есејистички начин, али уз релевантну научну потпору, представља и лична размишљања на ову тему, поставља филозофска и прагматична питања, и на њих даје одговоре који одишу искуством судео-ника у традиционалној култури и музици, извођача традиционалне

и духовне музике, али и надом у нове снаге које би на различитим нивоима у држави могле да опораве националну културу.

И рад Г. Благојевић „Дијалог византијске црквене и традиционалне народне музике: друштво 'Мојсије Петровић' из Београда“ бави се темом која се тиче обнове духовног – црквеног и народног живота у Срба, на један конкретнији начин, стављајући у фокус, као студију случаја, рад друштва „Мојсије Петровић“ из Београда, које је покушавало да споји византијску музику и народну традицију (музику), посебно изводећи традиционалне српске песме обрађене у стилу византијских црквених напева и компоњујући нове мелодије у истом стилу, на текстове српских коледарских песама. Поред представљања историјата рада друштва, његове делатности – извођачке, педагошке, стваралачке, ауторка овог текста даје нам увид у читав феномен инкорпорације византијске црквене праксе у српску, православну богослужбену праксу, пре свега, а затим и у покушај стварања ширег концепта – извођачко-концертне праксе и стварања фузије са традиционалном српском музичком праксом.

Теме два последња рада у овом зборнику везане су за локалне праксе, тј. за традиционалну музику и представљање сегмента традиције у Нишу. Рад Д. Здравих Михаиловић „Ромска музика у данашњем Нишу: од чочека до хип хопа и world music жанра“ говори о правцима којима се креће традиционална музика Рома данас, о утицају спољних фактора, као што су нпр. невладине организације на формирање новог правца у музици Рома, тзв. ромског хип хопа, али и о покушају све већег приближавања широј публици, те коришћењу препознатљивог ромског мелоса и „циганских лествица“ у, данас популарном, world music жанру. Поред тога, у раду је представљена и данашња ромска музичка сцена у Нишу, са јасним жанровским поделама и уделом у њеном формирању током протекле три деценије.

С. Цветковић у свом раду „Међународни студентски фестивал фолклора Ниш: између очувања и модификовања традиције у контексту специфичности локалне урбане културе“ представља историјат, рад и пропозиције Међународног студентског фестивала фолклора, као једног од значајних презентера и промотера традиције, како оне нишке тако и традиције других средина, чији се представници на овом фестивалу представљају као гости. Овим текстом је отворено питање очувања традиције и њеног презентовања у фестивалским, тј. сценским условима, а понуђени су и неколики одговори.

Иако су се у данашњици бројне потребе човека и тенденције на којима се заснива његово живљење убрзано и у великој мери про-

мениле у односу на не тако давна времена, када је традиционална музика још имала своју суштинску улогу у животу појединаца и људских заједница, човек и даље тежи духовној равнотежи, миру који она доноси, складу и хармонији, али и исконској снази коју може пронаћи само у породици и ширем људском окружењу. На то нам непобитно указује и чињеница да су традиција, а са њом и традиционална музика, трансформисане или не, и даље део човекове свакодневице, а посебно свечаних и радосних тренутака, који се у великој мери прослављају уз употребу елемената из обредно-обичајне праксе. О снази коју носи традиционална музика, која произилази из, како говори Ј. Јовановић о традиционалној песми, „*унуиџрашње љравилносџи / уравноиџеженосџи / хармоничносџи* ових музичких облика“, најјаче говоре људске експресије када се зачује и заигра коло, сведоче изливи емоција при слушању звука фруле и песме која се пева онако како животна пракса налаже – из душе.

Стога је овај зборник део важних научних доприноса, јер отвара бројна суштинска питања о очувању традиције и њеној преформулацији, даје одговоре на нека од њих, док друга оставља отворена за даља промишљања. Суштинска важност и посебност овог зборника јесте у другачијем, надамце духовнијем приступу теми, што произилази из чињенице да су текстове писали научници који нису само врсни истраживачи у својим научним дисциплинама, већ и они који традицију и духовност истражују, бележе, анализирају, али их и живе, надограђују, поштују, чувају и зналачки и прегалачки одржавају њихову суштину у „модерном“ свету. Тиме њихова реч бива снажнија, бриткија и утемељенија од строго научне – доживљеност и искуственост јој придодају поменуте атрибуте.

Нина Аксић